

CAPELLANS OBRERS

entre l'Església i el Regne

1. **Ramir Pàmpols**

Les vivències que m'han impressionat més

2. **Luis Anoro**

Integració vida jesuítica - vida obrera

3. **Josep Farràs** (pel resum)

Una crida

4. **Albert Nolan**

Etapes de creixement en el servei dels pobres

5. **Peter-Hans Kolvenbach**

La fe que es realitza en la justícia

Els capítols 1 i 2, de **R. Pàmpols** i **L. Anoro** són les ponències que presentaren aquests dos jesuïtes-obrers en l'Assemblea de la Missió Obrera S.I. d'Europa aquest estiu a Torí.

El capítol 5 recull un fragment de la ponència del **P. General S.I.** en la **mateixa** reunió.

En el capítol 3, **J. Farràs**, capellà obrer de Barcelona, resumeix la 81. trobada de cèlibes-treballadors dels Països Catalans.

En el capítol 4 recollim unes reflexions d'**A. Nolan** sobre el tema. L'Autor és dominic. El 1982 fou elegit General de l'Orde, però va ésser autoritzat a rebutjar el nomenament per a poder continuar la seva tasca a Sudàfrica.

LES VIVÈNCIES QUE M'HAN IMPRESSIONAT MÉS

Ramir Pàmpols

Les vivències que m'han impressionat més d'ençà que estic en el treball manual, les concretaré en dues. A cop d'ull poden semblar negatives, però vistes en profunditat, crec que sobrepassen aquesta apreciació

- *La primera* és la limitació que he captat en els meus companys de treball, al costat d'unes grans qualitats ètiques.

- *La segona* és la divisió personal que experimento quan tracto de conciliar dues sensibilitats o dues cultures: la d'origen i la d'adopció.

1. LES LIMITACIONS DE CLASSE

Recordo que a Espanya, quan vam optar per formar part de la classe obrera, quasi tots nosaltres la consideràvem una classe social pràcticament perfecta: desinteressada, solidària, combativa, sacrificada, pobra i oberta als valors evangèlics. Amb l'experiència acumulada amb el pas dels anys, he experimentat les enormes limitacions dels meus companys de treball i, naturalment, les meves.

Crec que és perillós i puc caure en simplismes i falsedats si pretenc generalitzar a partir de l'experiència de 12 anys en una fàbrica de 450 persones (encara que aquesta relació sigui una mica més ampla: amb els altres treballadors del meu sindicat -CCOO- i de la localitat). Accepto aquest risc i compto amb el vostre judici crític.

Al llarg d'aquests anys, el que més em dol i em sorprèn en els companys de treball, especialment en els més lluitadors, és:

a) *Les seves anàlisis contradictòries de la realitat* (en moments de vegades decisius, una estranya falta de realisme): d'una banda, manifesten una gran capacitat de prevenir trampes o possibles enganys, imaginant a cops hipòtesis increïbles, però de l'altra, portats per la inèrcia d'alguns triomfs obtinguts, expressen una gran rigidesa a canviar els plantejaments fins que la dura realitat els demostra que s'han equivocat.

Aquesta contradicció pot expressar-se d'una altra manera:

Davant d'un sentiment de confiança en la col·lectivitat i en la seva força, quan hom decideix de lluitar units, es produeix un sentiment contrari: el d'un, potser, inconscient i subtil complex d'inferioritat davant l'amo, a qui per principi s'idealitza. Aquesta lectura esquemàtica de l'amo porta a una actitud permanent, de vegades malaltissa i crispada, de desconfiança visceral, sensitiva, que impedeix d'analitzar fredament els diferents elements que estan en joc i de prendre decisions adaptades a la realitat.

Alguna d'aquestes característiques "ideals" que se suposen a l'amo, s'atribueixen també al sacerdot obrer del qual se suposa que ve de la classe burgesa i, que per tant, hi manté encara contactes i relacions, les quals el situen en millors condicions que la resta dels seus companys de treball.

b) *L'impacte de la societat de consum*: no és que el nivell de vida dels meus companys de treball sigui ni tan sols còmode, després de molts anys de treball, de jornades de 16 hores, han pogut accedir a un pis de propietat (que encara estan pagant); a uns mobles

que no passen de ser funcionals; han adquirit electrodomèstics d'ús corrent, i com a elements fins a cert punt superflu, el vídeo, un petit terreny o parcel·la gairebé sempre sense edificar, i el cotxe. Doncs bé, la lluita constant per a l'adquisició d'aquests béns, els ha portat a privilegiar un sentit economista en les seves lluites i reivindicacions, per sobre de plantejaments més globals i d'autèntica qualitat de vida:

- reducció de les hores de treball
- temps per a la formació cultural o professional
- més llibertat de comunicació durant la jornada de treball
- sentit de solidaritat amb causes anàlogues al món obrer: conflictes laborals en altres rams, en altres països, interès per problemes més globals, com la pau, l'ecologisme, la dona, el Tercer Món, etc.

La societat de consum i determinats plantejaments sindicals, en els quals nosaltres també hem caigut, han marcat el sentit ètic originari de la classe obrera i n'han minat, a poc a poc, les arrels.

Vet aquí el nou sentit corporativista que sorgeix en alguns col·lectius obrers més forts i organitzats: l'acceptació passiva, fins i tot per part dels sindicats, del treball negre en condicions d'evident explotació (uns quants mesos sense cobrar, hores a 50 pessetes, sense seguretat social, treball en dies festius), retrocedint, així, als primers anys de la revolució industrial; el fatalisme amb què es contempla i s'analitza el fenomen de l'atur; la defensa resistencialista i mancada de creativitat dels llocs de treball, etc.

c) Aquest empobriment ètic repercuteix sobre la nostra capacitat de racionalització. La meua experiència personal és quasi dramàtica en aquest aspecte: passar d'una situació econòmica en expansió (1960-1975), a una altra de crisi aguda (1975-1986), fins a arribar, allà on treballa, a la suspensió de pagaments i a un deute superior als 3.000 milions de pessetes. Això que jo anomeno racionalitat del col·lectiu s'ha concretat en dues posicions:

- l'una, que en l'actual procés de crisi, valora exclusivament els guanys econòmics (per exemple, cobrar les pagues extres), amb una notable incapacitat d'analitzar globalment la situació que vivim.
- l'altra, que pel fet d'analitzar només l'aspecte econòmic es tanca en si mateixa en una espècie de **ghetto** en el qual es produeixen crispacions periòdiques molt intenses que amenacen enviar a passeig els plantejaments més matisats dels líders naturals del grup.

El resultat d'aquesta llarga evolució que arrenca des de la peculiar realitat obrera del franquisme, amb les seves lluites heroiques, els seus líders indiscutibles, el sindicalisme resistencialista i d'un comprensible accent economicista, és gairebé catastròfic pel que fa al meu lloc de treball:

- esgotament fins a la crispació del grup tradicionalment més lluitador.
- divisió, potser definitiva, de la plantilla de producció, en dos grups irreductibles que no es parlen durant les vuit hores de la jornada laboral.
- desig d'abandonar la fàbrica si se'ls ofereix una mínima indemnització.

d) Malgrat aquesta anàlisi tan dura, que probablement respon a una situació bastant personal, he de constatar en la meua experiència de cada dia la presència d'uns altres elements esperançadors, al meu entendre propis del món obrer.

- un instint de conservació, d'autèntic realisme, que impedeix que les accions a emprendre els portin cap a un suïcidi col·lectiu.
- una confiança entre ingènua i crítica en els líders naturals.

- un sentit ètic elemental però definitori del millor que té la classe obrera, que és pretendre viure amb dignitat, no acceptar qualsevol tipus d'explotació, acceptar el risc de perdre la feina davant unes perspectives que no assegurin els mínims indispensables per a viure com a persones, un domini de la por com a realitat difusa que tendeix a apoderar-se d'un col·lectiu en una situació crítica, un llenguatge directe que fa costat a persones i actes, o els denuncia, etc.

Fins aquí he descrit la vivència contradictòria d'una experiència personal que pot simbolitzar les nombroses situacions de crisi, reduccions de plantilla, pre-jubilacions que han marcat dolorosament molts de nosaltres, i ens han fet viure valors i contravalors de la classe a la qual ens hem adherit per tota la vida.

Queda per veure el repte de la nova societat, plena d'incertesa per a la classe obrera.

Vull també fer referència a d'altres realitats que, gràcies a Déu, han donat a la meua vida un punt d'equilibri: el sindicat, amb les llargues reunions plenes d'autèntica saviesa obrera i popular, i especialment el barri, que possibilita una densa relació afectiva amb els nens i els adults, i que ens fa sentir veïns i amics dels que ens envolten, i les festes populars que ens fan sentir una comunitat veritablement humana.

És el conjunt d'aquest clar-obscur que dona sentit a la meua (i nostra) voluntat d'encarnació i al meu (i nostre) voler durar fins al final.

2. LA DIVISIÓ PERSONAL

Probablement tot el que he dit fins ara doni la sensació d'haver-se dit des de fora, com un espectador imparcial. Per desgràcia, és una mica cert.

En aquest segon punt crec que em refereixo a la mateixa realitat, però des de l'impacte personal, des d'una determinada "passió", que he hagut d'escurar.

La divisió interior a què em refereixo es produeix quan tracto de conciliar dues cultures, dos mons: el del meu origen familiar i la seva prolongació en la Companyia; el d'adopció: la incorporació al món obrer, al seu estil de vida i de pensament, i sobretot d'acció.

No em resulta fàcil descriure aquesta situació personal, malgrat que la pateixo amb força intensitat. En aquests moments, tot i sentir-me jesuïta i obrer, gairebé puc afirmar que em sento rebutjat per tots dos mons. I aquest sentiment, el visc de forma conflictiva. A mesura que m'he anat comproment amb la classe obrera, la meua vida a la Companyia s'ha anat fent més marginal: he aparegut davant els meus companys jesuïtes -i segurament que també ells davant meu- com una realitat llunyana i al mateix temps sospitosa. L'experiència quotidiana ens ha anat marcant d'una manera molt diferent i la nostra sensibilitat, el llenguatge, la manera d'enfocar les realitats, les opcions i preferències s'han anat diferenciant.

En el moment de comunicar-nos, tot aquest món interior i exterior ha sorgit de sobte i en bloc, i segurament ens hem sentit diferents, qui sap si fins i tot contraris... Ara tinc la convicció que per als meus companys jesuïtes sóc un home d'esquerreres, radical, potser fins i tot perillós, apassionat, amb el qual s'ha d'anar amb compte o adoptar reserves, com a mínim mentals.

Quan analitzo quina imatge tenen de mi els meus companys de treball, passa el mateix però desde l'angle contrari: jo no sóc de fiar, no acabo de ser mai un d'ells, la meua moderació en els plantejaments i especialment en les accions a emprendre, el meu llenguatge, el sentit ètic, no solament em converteixen en una persona estranya, sinó en

un individu massa moderat, que de vegades els enerva fins a fer-los perdre la paciència. I en situacions crítiques com la que vivim a la fàbrica, aquesta imatge encara és més patent. Si vull ser més fi i precís en la meva anàlisi, resulto ambigu i tots voldrien veure'm molt més definit.

Tot això no respon solament a intuïcions de persones que es relacionen amb mi, sinó que crec, sincerament, que d'alguna manera respon a la meva mateixa divisió interior.

Tant a la meva família com a la Companyia, se'ns ha educat d'una forma que en molts aspectes es contrapesa als valors de la classe treballadora. Quan als meus 30 anys vaig demanar feina per primera vegada, en mi dominava una tendència a fer prevaler la ideologia, a donar prioritat a la reflexió sobre l'acció, a trobar "formes racionals" de resoldre els conflictes.

Però eren i continuen essent valors fonamentals, el diàleg, la recerca de solucions a través de mitjans pacífics, la confiança en les relacions, la bona fe d'entrada, el llenguatge correcte, encara que de vegades pretesament ambigu, etc.

A mesura que m'he anat integrant en la classe obrera, han sorgit altres valors difícils de conciliar amb els primers: predomini de l'acció sobre la reflexió, valoració de la concreció i captació dels detalls, encara que siguin mínims, referents a les condicions de treball: resolució dels conflictes per la via més expeditiva: a través de pressions i d'un cert tipus de violència; actitud sistemàticament desconfiada davant els poders tradicionalment opressors, i una valoració del llenguatge directe que qualifica cada cosa pel seu nom.

La incorporació d'aquests nous valors ha provocat en mi una tensió permanent. Davant la síntesi "resistència i submissió", el meu jo profund, les meves arrels, m'han dut a un predomini de la submissió sota formes múltiples, i una de les més subtils ha estat la manipulació ideològica de la realitat.

Quan no m'he sentit capaç d'enfrontar-me directament a situacions externes conflictives he intentat de resoldre-les pel costat de la interpretació ideològica, de la reflexió i la justificació teòrica, de la "recerca de sentit", d'allò que Marx en diria la interpretació de la realitat, no la seva transformació.

En aquest lent procés d'anar essent un altre, he passat per dues etapes successives:

Al començament em vaig identificar teòricament i afectiva amb els valors i projectes més radicals de la classe obrera. La dictadura i la necessària clandestinitat m'hi ajudaven. Aquesta coincidència verbal, teòrica, em va provocar una certa il·lusió d'identificació, d'encarnació real en el si de la classe treballadora.

En el fons era una acceptació racional, sincera si voleu, de la "memòria històrica" del món obrer i dels seus projectes utòpics, però no va ser capaç de transformar la meva personalitat profunda fins a assolir la voluntat d'acció.

Aquesta divisió entre la manera de pensar i la manera d'actuar, l'he anada notant amb el pas del temps, a mesura que els conflictes i les lluites s'esdevenien i posaven en evidència la meva realitat interior. He de reconèixer, a més a més, que la humilitat per anar esbrinant tot això venia de la meva nova cultura.

La segona etapa va ser "enganxar-me", unir-me a aquells companys que representaven la línia més combativa i que jo em sentia incapaç d'assumir per mi mateix. També aquí se'm presentava una gran divisió interior: jo aparentava acceptar els seus plantejaments, les seves formes concretes de lluita, però en el meu interior no hi combregava; em semblaven excessius, temeraris, rígids, en definitiva perillosos i nocius per al conjunt de la classe.

Es reproduïa, d'una altra manera, la inseguretat fonamental, la falta d'identitat profunda amb mi mateix, el sentiment d'haver estat enviat a una "terra estranya" -la

classe treballadora- que ni jo mateix no acabava d'acceptar, ni ella acabava de fiar-se'n ni d'admetre'm.

En aquests moments estic empenent *un nou camí* que no sé on em conduirà. M'he separat, a poc a poc, dolorosament, dels meus antics companys, tot buscant desprendre'm de les meves dues crosses: la ideològica, pel que suposa de "coartada" i la d'identificació "afectiva" amb un grup.

Aquest camí em porta a una gran soledat: alguns dels companys, desenganyats, potser per despit, han deixat de parlar amb mi. D'altres, potser amb la secreta esperança de recuperar-me per al grup, se m'han acostat després de tres anys de considerar-me un enemic declarat, i això m'ha humiliat.

Em dic a mi mateix que no tinc ni vull tenir cap altre agafador que la meva consciència. Els anys que porto en aquest intent quasi impossible d'encarnació (quina encarnació, em pregunto de vegades a mi mateix) em donen dret a ser ja jo mateix. A fondre el meu doble ésser i a no avergonyirme'n.

Malgrat la meva bona fe, crec que continuo essent ambigu...

Tanmateix, penso que em queda alguna cosa prou significativa per oferir als meus companys: la meva honesta fidelitat a la seva causa, la tenacitat de continuar endavant malgrat tantes contradiccions i desencisos, la meva secreta esperança en la causa del poble que reapareix amb tossuderia en cada petit esdeveniment positiu, la meva voluntat de racionalitat en cada plantejament, el respecte a la pluralitat inevitable, l'oblit davant les paraules i insinuacions apassionades i ofensives, el reconeixement dels propis errors, de les contradiccions personals que no acabo de resoldre.

3. LA MISSIÓ DEL JESUÏTA OBRER

Una darrera tensió que voldria fer patent aquí és la que deriva de la meva *missió* com a jesuïta obrer.

Des del meu primer contacte amb el món laboral vaig tenir clar que en el projecte de la missió obrera era essencial l'evangelització de la classe treballadora. Després de 15 o 16 anys, no sé exactament com tirar endavant aquesta voluntat sincera d'evangelització.

A Espanya, al meu entendre, la classe obrera està marcada definitivament per l'Església del franquisme i per la nova societat posada en marxa en l'etapa de democratització del país. El llenguatge explícit de la fe i de l'Evangeli es limita a àmbits molt concrets, a part dels fenòmens de religiositat popular, les classes tradicionalment creients i grups molt determinats del món obrer: ACO, JOC, HOAC, JOBAC. Fora d'aquests ambients, l'explicitació de la fe es fa pràcticament inintel·ligible: per refús visceral i per falta d'un vehicle cultural. Pel fet de no apreciar-se els valors cristians, (o millor dit, la formulació cristiana de determinats valors), i, sobretot, quan es rebutja l'opció de fe pròpia del sentit cristià de l'existència, la nostra missió, la meua missió, sembla que no té on recolzar-se...

Sense el llenguatge creient i sense la celebració dels Sagraments, queda tan sols el testimoni mut: la llarga mediació que, si exceptuem els moments conjunturals, s'explicita únicament a través de vivències i valors ètics *comuns* a la fe en Jesús i a la fe en l'home i que porta, a poc a poc, a un cert empobriment del propi i personal sentiment religiós, o si més no a una nova divisió personal, i es repenja cada vegada més en un sentiment ètic que ens és comú.

La comunió profunda amb els companys de treball es produeix en aquestes experiències col·lectives, en les quals es viu intensament el risc de perdre la feina, es comparteix tot el que tens, s'aporten les poques coses de què disposes.

D'altra banda, visc una dimensió pastoral explícita en el barri. És en l'eucaristia dominical on tota la densitat viscuda en el treball s'aboca sobre el "petit ramat", que sens dubte també se sent desbordat per aquesta intensa comunicació de vida secular.

Enmig d'aquesta doble vivència estic jo, procurant ser fidel a totes dues realitats, però molt més atret per la més quotidiana i persistent: la del treball i la lluita per la dignitat del col·lectiu al qual pertanyo.

Com puc unir aquestes dues vivències? Potser no hi ha cap altra resposta que el do de la contemplació.

I, sobretot, ¿com puc trobar un nou accent, un nou contingut, no solament un nou llenguatge que pugui oferir als companys que mai no es declararan explícitament creients, que continuaran molts d'ells rebutjant l'existència de Déu, el sentit del celibat, la fe en la resurrecció?

Per mi, ni és adequat refugiar-me en el petit grup de creients que assisteixen a l'eucaristia dominical, ni tinc prou clar que m'hagi de llançar a l'aventura d'una fe cada cop més secular, sense cap referència a l'Evangeli del qual visc i pel qual m'he situat en aquesta frontera.

Però insisteixo una vegada més que cal trobar la "vía no-religiosa" per arribar al Pare.

¿O m'hauré de conformar a pensar que la meua llarga mediació serveix, si més no, per a evangelitzar l'Església a la qual pertanyo?

INTEGRACIÓ VIDA JESUÍTICA - VIDA OBRERA

Luis Anoro

M'han demanat un testimoni personal d'integració de la vida espiritual jesuítica i de la vida obrera, tot posant-lo, si és possible, en relació amb el d'altres companys.

Presentaré aquest testimoni dividit en dues parts: la primera (que titulo *Descobertes i deficiències*) on agrupo els trets fonamentals del meu procés personal al llarg d'aquests anys, i la segona (amb el títol d'*Esperances*) en la qual faig un resum de les meves inquietuds amb vista al futur.

Per tal de situar una mica tot això, faré una breu introducció en el temps i en l'espai que serà: *El meu marc de vida*.

0. INTRODUCCIÓ: EL MEU MARC DE VIDA

És l'any 1968. Pocs anys abans, alguns companys jesuïtes havien començat a viure a diferents llocs com a obrers, generalment en grup. Gairebé al mateix temps que en altres ciutats, vam començar a Saragossa un nou grup. Una ciutat de mig milió d'habitants, en ple creixement industrial, que constitueix un nus de comunicacions de les principals ciutats del quadrant nord-est d'Espanya.

Escollim un barri netament obrer (Picarral), d'uns 15.000 habitants, i pretenem portar a terme un projecte complex: compaginar la nostra inserció i presència en el món i en el moviment obrer amb la tasca parroquial des de l'única parròquia del barri. Dos membres del grup es dediquen a aquesta segona tasca, i tres a la primera jo sóc un d'ells). Una reflexió constant en grup és l'instrument per a tirar endavant aquest projecte.

La meua trajectòria com a sacerdot obrer comença aquest mateix any, el 1968, treballant de peó metal·lúrgic en una fàbrica del barri d'uns 150 obrers. Després d'organitzar el comitè d'empresa i de plantejar algunes lluites, quatre anys més tard sóc expulsat; alguns mesos a l'atur em serveixen per fer un curs de torner i trobar feina en un petit taller, d'on em tan fora per una informació policial. Treballo en un altre taller de pintura del qual m'acomiaden "sense cap explicació", i entro a treballar en el Mercat d'avituallament de Saragossa. El 1976 puc millorar la situació laboral en encarregar-me d'un magatzem d'electrodomèstics d'una firma important de la ciutat, on m'estaré set anys, amb un aïllament creixent, fins a arribar a enfrontar-me amb l'amo per les meves activitats sindicals en el sector del comerç. Després treballo dos anys de repartidor de pa en un forn petit, fins que per dificultats en la viabilitat del negoci he passat a l'atur ara fa sis mesos.

He d'advertir que la meua participació en la lluita obrera ha estat, normalment, en l'àmbit de l'empresa on treballava, excepte uns quants anys, pocs, de major participació en el sindicat, i sempre compaginant aquesta feina amb l'Associació de Veïns del barri, que ha estat el meu lloc preferit i prioritari d'activitat.

1. DESCOBERTES I DEFICIÈNCIES

En el moment de fer una síntesi o balanç, he d'afirmar que la *vida obrera* ha constituït per a mi una autèntica revelació i el descobriment d'elements que, a partir d'aquell moment, he intentat d'incorporar a la meua existència com si formessin part de la meua manera de ser. Tinc la sensació que es tracta de coses senzilles però importants i, sens dubte, conegudes de bastants de vosaltres.

A)

Vet aquí el que, personalment, em sembla més significatiu d'aquesta vida obrera:

a) *El treball* en si mateix, amb les seves exigències d'horari, dependència, manera de guanyar-se la vida, i el seu company existencial: *el cansament físic*. El conjunt d'aquestes dues coses crec que és la base d'una característica, per a mi molt important, de la vida de la classe treballadora, i que jo anomeno "saber aguantar", que és una barreja de duresa, primitivitat, resistència i capacitat de durar.

b) *Una vida dura*, difícil, admesa com una cosa normal entre els que som treballadors, però realment dura comparada amb la manera de viure d'altres sectors humans. Aquest element de duresa sintetitza, al meu entendre, allò que espiritualment es pot formular així: en la vida obrera apareixen amb més força els elements de "creu" que els de "resurrecció", i els anomeno així perquè considero que aquest tipus de vida té realment una estructura pasqual, elemental, no-religiosa, però real.

c) Una altra característica: *la importància de les coses elementals*, com són el cos i la salut, el menjar, el descans i la festa, els fills i les relacions primàries... Tot això constitueix una gran part de la conversa, el marc en què moltíssims companys es mouen.

d) Un aspecte una mica més profund que he descobert es podria enunciar *com la prioritat de l'acció sobre la paraula*, una cultura veritablement diferent en la qual els fets tenen primacia sobre els mots, les mans sobre la llengua.

e) La vida obrera em sembla que permet *un coneixement de les persones concretes*. Permet un aprofundiment especial, fins i tot, del que normalment en diem "íntims amics" per descriure una relació particular.

f) Considero que en la vida obrera hi ha *dos punts clau* que permeten donar a la intimitat un pes específic profund, molt profund, perquè cada un de nosaltres queda al descobert tal com és realment. Aquests punts clau crec que són el mateix *treball manual* amb la quantitat d'oportunitats que comporta de suport, d'ajuda, de solidaritat, etc. i *els conflictes* (petits o de classe) als quals dóna lloc la mateixa condició obrera, autèntics moments de revelació del que hi ha en cada home, i que és la base dels recursos i les precaucions que cal tenir en compte en tot tipus d'acció.

g) Encara hi ha una altra dada que he descobert a partir de les relacions que es mantenen fora de la situació estrictament laboral, però que en depenen: *la importància de l'afecte*. Tot aquest món, el seu aprenentatge i desenvolupament, va constituir per mi una novetat i la constatació d'una de les deficiències de la meua, diguem-ne formació anterior a la Companyia.

h) Però a aquests elements cal afegir també *el coneixement i contacte directe amb militants obrers*. Aquests homes i dones tenen un SENTIT de la vida (i de vegades de l'Evangeli), del que cal fer o no, i per què, veritablement excepcional.

Amb ells he après dues coses molt serioses (encara que no sé si he aconseguit incorporar-les suficientment a la meua vida): primera, a ser allà, en *l'anonimat*, treballant de valent, perseverant a les verdes i a les madures; i segona, *a lluitar per una causa*, recollint una herència que ve d'abans i buscant metes provisionals que seran superades en el futur.

Amb ells he après què és la lluita, i a distingir la lluita (paraula important que no s'ha de desvirtuar) de l'activitat; va ser més fàcil suportar les diverses formes de repressió que no pas intentar d'assumir el terrible trauma intern de la cólera (odi?) que descobreixes que es va formant en el teu interior.

Amb ells vas realitzant l'esforç d'analitzar i vivenciar per què passa tot el que passa, les forces que estan en joc, i vas assolint com una cosa natural i com si fos una sana adquisició, un cert grau de politització.

i) Quedes així, immers en un col·lectiu concret, en una classe treballadora, amb un cert grau de *pertinença i de consciència de classe*. Com una adquisició real, però no definitiva i que no es pot perdre. Encara amb relacions i lligams "a l'altra banda", que té de dolent no ser "una altra" sinó "l'altra", és a dir, una bipolarització que recorre i divideix la humanitat. Explotadors/explotats, opressors/oprimits és una dolorosa realitat que, sense dogmatismes ni autojustificacions, és present.

D'altra banda, i en l'interior del mateix món obrer, hi ha tota una realitat que és certa, però hi ha també una mena de retret i, fins i tot, una invitació a la claudicació en expressions com les que diré a continuació i que tots han sentit moltes vegades: "però si no et fan cas", "per molt que t'hi esforcis, no seràs mai com ells", "tots aquests plantejaments de classe et separen més dels obrers que no pas t'hi acosten", "tu, quan te'n cansis, te'n tornes amb els jesuïtes i llestos..."

La dosi d'impotència i de sofriment interior que tot això comporta, la considero com una part del preu que hem de pagar per l'allunyament i les traïcions comeses en el món del treball.

B)

Tot aquest conjunt d'elements va produir en mi una autèntica *experiència de conversió*. El canvi que la vida obrera en el barri va produir dintre meu, l'expresso amb la paraula *conversió* millor que amb cap altra; a partir d'aquest canvi crec entendre el significat real i teològic que conté aquesta fonamental expressió cristiana. Una experiència de conversió que ha estat més fonda i més radical que la decisió d'entrar a la Companyia, més forta també i més "encarnada" que l'experiència viscuda durant el mes d'exercicis del Noviciat o en altres moments importants al llarg de la Formació.

Dues paraules expressen per mi, d'una manera més fonda, l'aspecte formal de la conversió: es produeixen algunes ruptures a partir de les quals em considero una mica *irrecuperable* respecte a qüestions importants de la meua vida anterior.

Les ruptures exigeixen abandonar no solament coses, sinó relacions, criteris, costums, etc. que no són dolents en ells mateixos, però que em poden dificultar el procés d'inculturació. Procés de canvi interior potser dur, però també acompanyat d'*adquisicions profundes*, i per això gens traumàtic. Així, per exemple, es produeix en mi la revelació dels meus pares com a éssers amb molta menys "cultura" que jo, però humanament molt més rics per reaccionar com la gent humil davant la corrupció o la solidaritat; el reconeixement de mi mateix i el bagatge concret de limitacions i possibilitats; no considerar ningú superior perquè "de Déu en avall tots som regulars..."

Considero irrecuperables alguns aspectes de la meua vida anterior, dels quals prescindeixo perquè ja no són valors ni metes per a mi; descobreixo també unes quantes

coses, poques, en les quals i amb les quals em quedaré, que m'ajudaran a continuar perquè m'hi considero molt arrelat.

C)

Aquestes poques coses constitueixen el *replantejament radical* en el qual es concreta, a partir dels descobriments indicats al començament això que n'he dit conversió.

a) Vaig arribar a la missió obrera, al món obrer, a partir d'una motivació religiosa, gairebé m'atreveixo a dir-ne creient. I amb un intent de realització en col·lectivitat, no aïlladament o individualment.

D'ara endavant dic que *la meua manera de ser cristià* és essent obrer-sacerdot/sacerdot-obrer (em resulta difícil preferir una de les dues expressions) jesuïta. Sincerament, l'adjectiu és menys important que el substantiu.

Mai no m'he sentit més sacerdot "revestit de casulla" que "revestit de roba de treball". Crec que el sacerdoti obrer és un carisma, un ministeri; potser no un ministeri pastoral en el sentit habitual d'aquesta expressió. Però és un ministeri cristià. Hi ha un replantejament, doncs, de la meua existència com a cristià i com a sacerdot.

b) Algú que continua vigent: *Jesús*. Com a persona. Amb ressonàncies internes i íntimes fruit dels exercicis espirituals i dels anys a la Companyia, he de proclamar-ho públicament.

El seu seguiment, a partir d'aquesta relació personal, té un combustible: l'espiritualitat entesa com a oració formal o en el treball o en l'acció (contraposada, doncs, al culte, a la pastoral, als sacraments o a d'altres expressions de la vida espiritual) i un motor: la seva causa, el Regne de Déu/el Déu del Regne, el seu alé o Esperit que, evidentment, no roman solament en l'Església, sinó que és perceptible clarament en tants llocs i tantes situacions.

El discerniment ignasià, els Binaris, les Maneres d'Humilitat i la Cristologia i Espiritualitat de l'Alliberament són les meues eines principals per a posar en marxa aquest seguiment de Jesús de Natzaret i Jesucrist, connectant els meus convenciments profunds amb la meua vida en el medi obrer.

c) Sento que això és *l'expressió genuïna de la vocació jesuítica*. Crec que les diverses missions obreres han representat un esforç de vivència col·lectiva de la nostra vocació.

Però precisament és en aquest nivell on experimento dolorosament deficiències i dificultats, encara no superades, per poder articular satisfactòriament vida religiosa i vida obrera.

Deficiències nostres, en primer lloc, tant a nivell personal, com d'equip, com de col·lectiu, i que són principalment manifestacions de la nostra pròpia limitació. Deficiències, tanmateix; i, per tant, quelcom que s'hauria d'intentar corregir.

Dificultats, també, des de la Companyia, que ha tingut problemes en captar el nostre projecte i, potser, com un cert bloqueig institucional davant una forma de presència i d'acció com la nostra, preferentment no institucional.

Problemes unes vegades entorn de la temàtica política, d'altres entorn d'elements importants de la nostra Missió, han revelat un diàleg escàs o difícil. I, com a resultat, una vivència amb tensions en aquest nivell del "fet jesuític" de la nostra vocació.

d) He de confessar, tot i així, que en aquests moments estic "cada vegada més convençut" que vaig per un camí correcte i possible; amb una forta exigència de fidelitat als orígens. I, al mateix temps, que "cada vegada és més difícil" la recerca de la lucidesa necessària per anar endavant, però que cal continuar-la.

Em pregunto sobre el significat de la nostra presència o si la nostra presència en el món obrer és significativa. A través d'aquesta significació trobarà la pròpia eficàcia. Tot

això revela una *dinàmica sacramental* que -unida a la *dinàmica pasqual*, citada al començament- indica dues característiques, al mateix temps humanes i cristianes, de la nostra manera de fer.

e) Aquests serien els trets fonamentals de la meua experiència espiritual en les missions obreres. Però, de sobte, durant aquests últims anys una nova característica s'ha introduït en la meua vida, i ha afectat -crec- tots els elements que fins ara he descrit. Se'n podria dir *l'impacte del Tercer Món*.

L'ocasió ha estat sens dubte històrica: la presència a l'Amèrica Llatina i a l'Àfrica de companys de les missions obreres. La clau d'aquest impacte em sembla que ha estat una nova manera d'entendre i de viure la solidaritat, característica tan fonamental del moviment obrer i de les classes populars.

Viure la solidaritat aquí, a la vella Europa occidental, perquè jo no em sento cridat a marxar cap a altres terres. I viure-la en la pròpia existència de cada dia i en la presència en el món obrer, a partir de la constatació que només existeix un únic món, tràgicament travessat per les contradiccions del sistema imperialista enfrontat en dos blocs.

Viure la solidaritat a nivell d'acció lluitant també contra el sistema; participant, si més no, en formes de lluita que "fan mal" al sistema. Col·laborant, així, a mantenir viva l'ansia d'emancipació com una necessitat, en aquest occident on encara no és realitat.

Així, em trobo re-situat, parcial, però des d'aquesta parcialitat enfocant la globalitat. En aquesta perspectiva enfoco *els quatre grans reptes* que crec que té avui la Humanitat: la Pau, la Fam, l'Atur i els Joves.

f) Vull deixar constància, també, que en aquest procés he rebut uns dons que m'han ajudat a compartir i a afrontar els moments decisius, gratificants o durs: la relació personal amb Jesús; la instància de l'equip de casa i dels companys de les missions obreres els quals he sentit molt a prop; uns quants amics íntims de lluita i de vida.

2. ESPERANCES

Voldria acabar indicant breument tres esperances o tres dimensions que dibuixen allò que per mi és una actitud clau, encara que penosa, d'esperança:

a) *Continuar "La durée"*, per fer servir l'expressió que els companys francesos van introduir en la terminologia de la missió obrera. I dono a aquesta continuïtat el contingut següent: ser presents en la vida i en les lluites de les classes populars, en l'àmbit local, que tenen caràcter de lluites d'emancipació i que encara existeixen malgrat l'efecte somnífer de la societat de consum.

Però, a més a més, intentant connectar aquestes lluites locals amb d'altres de més àmplies i que també existeixen a tot arreu, al voltant de la contradicció fonamental dominadors/dominats.

Les lluites contra els blocs, per la pau, el diàleg nord-sud, etc., poden articular-se amb el llegat històric del moviment obrer.

Per no continuar sucumbint en la temptació de la "instal·lació", no n'hi ha prou a continuar, ni tan sols a aconseguir un cert tipus de millores que poden ser reabsorbides en el marc del "progrés" tal com s'entén en l'occident europeu; cal lluitar contra el sistema o, encara millor, lluitar per canviar el sistema i per alliberar-nos del segrest a què som sotmesos els grups humans, els pobles i els estats.

b) Com a religió pretenc una *Companyia de Jesús* que es consideri a si mateixa com un *collectiu organitzat humà abans que eclesial*. Que es col·loqui nítidament en aquest esforç d'emancipació i que porti el que ella mateixa és com un "àmbit de llibertat" i de capacitat organitzativa per fer confluïr aquests esforços.

En aquest àmbit, doncs, considero la Missió Obrera com un grup més, sense sobrevalorar-lo, però amb la possibilitat i l'exigència de *ser mediació*.

Per això crec que és necessari que la Missió Obrera continuï, i que continuï havent-hi sacerdots obrers; fet que requereix, per una banda, que ens acostem als altres grups afins de jesuïtes, i en particular en l'àmbit de la Formació; però, per l'altra, cal també que des de la mateixa Companyia s'encoratgi la Missió Obrera o, dit d'una altra manera, que la Companyia ens faci companyia.

c) A nivell d'Església, he de confessar que més aviat em sento arrossegat per la sensibilitat amb què d'altres companys la consideren tasca important i amb capacitat de contribuir, en projectes concrets o en el projecte global d'alliberament.

Ella és solament (peró Déu n'hi do!) sagrament del Regne de Déu. Ella és -el Cristianisme, més que no pas Ella- la corretja de transmissió d'un gran tresor per als pobres de la humanitat: JESÚS.

Breument, potser imperfectament, m'atreviria a afirmar quatre "amors", entenent l'amor en el sentit que "em sento agafat per":

Estimo el Jesús que és

el món obrer que és, per col·laborar en el seu alliberament

la Companyia que és, per fer-la canviar

l'Església que encara no és, perquè arribi a ser.

UNA CRIDA

Josep Farràs

Sorprèn constatar el fet comú que, *a l'origen de tot*, hi ha l'experiència personal que "un dia" (sovint perfectament datable en cadascú) Crist va entrar molt fort en la nostra vida, irrompent en ella i donant sentit a tot. Això és viscut i recordat com la trobada o descoberta d'una Persona que t'estima fins a desbordar totes les teves esperances. Et sentires encisat, seduït, agafat,... i com molt pobre davant d'aquesta grandesa. Això et portà a correspondre-hi i -com en un planteig matrimonial- a entregar-t'hi, seguir-lo, fer camí amb Ell... I a *esperar*, tot acceptant el que haguessis de passar... Es cert que aquesta explicació de la teva vida et sona, a vegades, a un cert llenguatge mític; però és que es tracta també de l'experiència personal que menys pots explicar.

I és d'aquesta experiència que "sortí tot". La posterior entrada al seminari o noviciat fou quelcom d'espontani, sense gaires plantejaments o precissions, viscut com una simple concreció o ampliació, en un marc comunitari i eclesial, d'aquella previa *conversió* personal i radical (O, si s'hi entrà de petit, s'hi reconeix l'arrel d'una fidelitat vital i quasi estructural).

Aquesta opció, doncs, respongué a una lògica més vital que racional. Es per això que no la generalitzes com la millor, ni com la dels escollits o supermans: hi veus -simplement i radical- el teu camí, i prou.

Però, malgrat aquest tò tant visceralment propi i interpersonal amb Jesús, no fou rès de tancat sobre sí mateix, sinó que ja des del principi -potser d'una forma imprecisa- es visqué com una vocació de cara als altres, especialment els pobres, i no ens dispensà, per tant, d'estimar o d'assumir les responsabilitats de la vida.

Tard o d'hora, i per influències varies (moviments, models de vida, propi itinerari), aquesta referència primera s'anà concretant en el món obrer, al que ens hi atansàrem amb una actitud complexa: d'estar amb la gent, identificant-nos-hi; de ser fidel al poble, podrint-nos en ell i lluitant amb ell; d'anunciar-hi i fer-hi present el Crist...

AL COR DE L'ÈXODE

D'aquí segueix tot un procés personal que t'aferma i t'enriqueix en l'actitud primera. Redescobreixes i vius la fe i l'estimació d'una forma concreta real, no teòrica. Veus més i més el Regne identificat amb la causa del poble, i més i més com a prioritari, per sobre del jo, al qual desplaça. No és que el neguis, sinó que el poses en funció dels altres, apareixent el sentit de disponibilitat. Així et trobes participant d'una tasca que és de tots (i no només dels polítics), tot i veient-la com insegura (el sí, però no) i que no pot ser purament obra nostra.

A poc a poc vas vivint l'opció religiosa dins les crisis i les condicions normals de la gent (i en l'anonimat, per tant), identificant-te tant amb qui té fe com amb qui no en té. I passes d'un sentit individualista a un altre de comunitari (a cops àdhuc després d'una fase eremítica) que ho penetra tot: la relació amb Jesús ja no és purament intimista, sinó amb altres; el sacerdoci no és en plà individual, sinó en comunitat;... Veus que *l'Esperit* està en tots els homes, que *la salvació* és universal i no sols personal ni sols pels catòlics, que *evangelitzar* no és anar a donar sinó viure amb el que creus...

Però també descobreixes que hi ha dos mons enfrontats, en lluita, i que la persona no és neutra. Aquella primigènia identificació amb el poble se't complica i et porta a situacions de violència i separació, et crea conflictes i contradiccions... Especialment amb

una església -de la qual et sents part!- que no acaba de lligar amb la fe que vius, i que t'ha desclassat (i ara cerques reconquerir una identitat perduda, malgrat que de pobre no te'n sentis. Et desborda un món clerical, jerarquitzat i estructurat, que ha professionalitzat i viciat els gestos de fraternitat. Et carrega tot muntatge (parroquial o institucional) i voldries que tot fós més senzill...

Això crea moments de malestar, de desorientació, àdhuc de trencament psicològic. Uns ho superen relativitzant estructures i tirant a la seva. D'altres, afermant-se en no renunciar ni a les pròpies opcions ni a la pròpia institució. Algú, en canvi, fa anys que opta per sortir i té penjat el futur.

De fet, altres companys han pres un altre camí, i per les mateixes raons que tú segueixes. No judiques el procés personal que els porta a Déu i a estimar, en una opció distinta. I entens que ser pare o verge són dos elements dialèctics, però igualment vàlids per al Regne, entre els quals has d'optar (però no a cada moment ... !). No et preocupa la institució per la institució, però sí que t'alegra coincidir amb altres, i quan hom "plega" et dol i et crea un cert vertigen o tensió: si arreu s'arriba a Déu, què fa que tú continuïs mentre d'altres "surten"?

L'ÈXODE AL COR

Hí ha un fil que et dona coherència i identitat: et continua valent i tens un convenciment més clar d'aquell punt bàsic, d'aquella crida personal ("pel teu nom"), en la joventut potser, però madura i comunitària, amb la que expresses el que ets i vius (o intentes viure). Però ha anat fent-se històrica, variant la manera de concretar-la en situacions distintes, i s'ha anat transformant en *fidelitat*, a través del temps, tot admirant-te del treball de filigrana que Déu ha anat fent. Una fidelitat sense mèrit ("no pots fer altra cosa: és així") i potser ara amb certa dosi de voluntarisme, i que no es tradueix en fer quelcom concret sinó en afrontar la vida junt amb un Altre, del qual vius el mateix procés, i amb Qui busques *tenir un espai* per a trobar-hi la pau, sense subterfugis, i superant fòbies i fílies.

Es llavors que veus que la fe no és quelcom adquirit ja per sempre, sinó una realitat que vius -i se't posa a prova- cada dia. Veus clars els *no* i dubtosos els *sí*, i no saps què has de fer. Fa pànic aquest risc de viure, aquest temps de foscor i amb un futur incert...

Però també vas trobant gust a aquest viure el present, la fidelitat al minut, intensament si es pot. Et fas més vivencial que analític i no t'importen els resultats. Així vas perdent l'hàbit d'anàlisi personal... i veus que el temps passa molt ràpid i no l'aprofites gaire. Llavors tens por que això et porti a una rutina, a un estancar-te i a perdre el sentit creador i d'aventura de l'Evangeli. En el fons vius la tensió i el dubte entre una presència foucauliana o missionera, explícita. De moment ho resols amb un simple "quedar-te aquí", amb els altres, i trobant sentit a l'honestetat, la gratuïtat, l'amistat... Però cal aprofundir.

ETAPES DE CREIXEMENT EN EL SERVEI ALS POBRES

Albert Nolan

He escollit de parlar del servei als pobres. Desitjo parlar del que significa aquest servei i de com és necessari que es desenrotlli, així com del progrés espiritual que podem obtenir en el nostre servei als pobres, en els diferents aspectes en què intentem realitzar-ho.

Hi ha un progrés real que comporta unes etapes, com s'esdevé en l'oració. Alguns d'entre nosaltres coneixen, indubtablement molt bé, els graus d'humilitat descrits per sant Bernat o les etapes de l'amor i de la caritat que es tracten en els nostres llibres d'espiritualitat. Doncs bé, jo suggereixo que en el nostre compromís al servei dels pobres hi ha una experiència espiritual en la qual es passa igualment per diferents etapes. Crisi, nit fosca, il·luminació... És aquest el tema sobre el qual jo vull parlar.

1.- *La primera etapa*, doncs, en aquest servei als pobres es caracteritza, segons la meva opinió, per la *compassió*. Tots hem experimentat una emoció personal en veure o escoltar la descripció dels sofriments dels pobres. Això no és més que el punt de partença de la compassió: "Com més ens exposem al sofriment dels pobres, més profunda i durable es fa la nostra compassió." Certes organitzacions elaboren avui programes d'exposició i envien persones a un país del Tercer Món perquè tinguin l'oportunitat de descobrir una mica què són les privacions i veure quelcom d'una misèria impressionant. No hi ha res que pugui substituir el contacte directe amb el sofriment i la fam. Veure la gent exposada al fred i a la pluja després de l'ensorrament de les seves cases per "bulldozers". Sentir la fiblada intolerable d'una "bidonville". Comparar a què s'assemblen els nens que pateixen desnutrició. La informació és també exposició. Nosaltres ho sabem i volem comunicar-ho als altres: més de la meitat del món és pobre i prop de 800 milions d'éssers humans no tenen l'aliment suficient i, d'una o altra forma, moren de fam. Per a molts, l'única experiència de la vida, des del naixement fins a la mort, és l'experiència de la fam. Qualsevol tipus d'informació pot ajudar-nos a progressar en la compassió i preocupació pels pobres. A condició, per cert, que no hi posem obstacles endurant el nostre cor o dient: "No és assumpte meu", o "jo no estic en situació de poder-hi fer res". Com a cristians, disposem d'un mitjà per a fer créixer la nostra compassió, per a alimentar aquest sentiment, ja que podem veure-hi una virtut. En realitat podem considerar-la com un atribut diví: quan experimento aquest sentiment, participo de la compassió de Déu, pel que fa als seus sentiments davant del món actual. La meva fe cristiana em permet igualment d'aprofundir la meva compassió quan descobreixo el rostre de Crist en les persones que sofreixen, recordant que tot allò que fem al més petit dels nostres germans i germanes és a Ell mateix que ho fem. Aquestes coses ajuden, i aquesta compassió que va en augment ens condueix a *dues classes d'acció* en què, en certa manera, potser ja hi estem compromesos.

La primera classe consisteix en allò que sol anomenar-se l'assistència ordinària: recollir i distribuir aliments, diners, flassades, vestits; potser d'una manera sofisticada, per tal d'ajudar els pobres. La segona deriva immediatament de la nostra compassió i consisteix a *simplificar* el nostre estil de vida, a procurar viure sense articles de luxe, a anar

destinant cada cop més diners per als pobres a base d'evitar tot allò que es superflu, etc. No hi ha res d'extraordinari en tot això: forma part d'una llarga tradició cristiana. Compassió, almoïna, pobresa voluntaria.

2.- *La segona etapa* comença quan es descobreix a poc a poc que la pobresa és *un problema estructural*. És a dir, que la pobresa en el món actual no és una qüestió de mala sort, de no haber aprofitat les ocasions, inevitable i ocasionada per la peresa, o per la ignorància, o simplement per la manca de desenvolupament. La pobresa en el món actual és el resultat directe d'estructures polítiques i econòmiques. Amb altres paraules: la pobresa que constatem en el món actual no és un accident, és una creació. Em sentiria temptat de dir que ha estat creada, fabricada per determinats polítics i sistemes. D'una altra manera: la pobresa en el món actual és una qüestió de justícia i d'injustícia, i els pobres del món són sers que sofreixen a causa d'una terrible injustícia. Ells són els oprimits i els pobres del món. No és que jo vulgui acusar persones individuals. Certament que l'avidesa dels rics és la causa dels sofriments dels pobres; però el que intento d'aclarir en aquest article és que es tracta d'un problema d'estructures.

Això caracteritza el que anomeno la segona etapa del nostre desenvolupament espiritual. Perquè aquest descobriment condueix immediatament a la **indignació** o, per dir-ho sense pèls a la llengua, a la còlera. Còlera contra els polítics, contra els governs per la seva falta de compassió, a causa de la seva política, que produeix pobresa i sofriment. Certament, "la còlera és una emoció que suscita en nosaltres, els cristians, un cert malestar. Sempre que en prenem consciència, ens sentim una mica culpables. Però, en un sentit molt important, és el contrari de la compassió. Si no podem sentir la còlera dintre nostre, tampoc no som capaços de poder compadir. Si el meu cor es commou davant dels qui sofreixen, m'he d'encoleritzar contra els qui els fan sofrir."

El problema, per als cristians, ben entés, és que pugui explotar una **crisi** en aquest punt. I el perdó? I l'amor als enemics'? En primer lloc, no confonguem còlera i odi. Puc encoleritzar-me contra una persona que estimo. Una mare pot encoleritzar-se amb un fill que ha intentat calar foc a la casa. I nosaltres hem d'encoleritzar-nos contra el nen perquè l'estimem i ens preocupem d'ell, i perquè hem de demostrar-li que es tracta d'una cosa molt seriosa. Alguna vegada, doncs, em cal encoleritzar-me. Em cal compartir la còlera de Déu. La Bíblia n'està plena, de la "còlera de Déu", la qual cosa ens sembla més un obstacle que no una ajuda, a vegades, per a la nostra vida espiritual. Quan suggereixo de compartir la còlera de Déu, no vull pas parlar d'odi, perquè, com diem molt freqüentment, no es tracta de l'odi vers el pecador, sinó de l'odi al pecat. El que vull dir aquí és que com més compreguem el problema estructural com a tal, més hem de perdonar també aquells que en són la causa. És importantíssim per a nosaltres que a Sudàfrica, per exemple, reconeguem que la crueltat, la profunda crueltat del que succeeix, és quelcom que no pot imputar-se al Primer Ministre Botha, com si ell fos, personalment, un individu particularment cruel. Nosaltres critiquem el sistema; si desaparegués el Primer Ministre, el substituiria un altre i el sistema continuaria. No es tracta d'odi, d'acusacions, de còlera dirigits contra individus com a tals, sinó d'una indignació formidable contra un sistema que engendra tanta misèria.

"Jo diria que com més experimentem aquesta còlera, més a prop estem de Déu. I si no podem sentir-la, no solament en referència a Sudàfrica, sinó de qualsevol sistema o de qualsevol política que causa sofriment, no compartim, en aquest punt, els sentiments de Déu, i la nostra compassió no es altra cosa que un arrauxament".

Durant la segona etapa, o la nostra acció canvia alguna cosa o continuarem com abans. En efecte, en el moment que comprenem que el problema de la pobresa en el món és un problema d'estructures, un problema polític, és quan ens sentim moguts a *canviar la societat*. L'assistència té més en compte els símptomes que les causes. S'assembla al tractament curatiu, mentre que treballar per un canvi social és més semblant a un tractament preventiu. Nosaltres volem canviar les estructures, els sistemes que creen la pobresa i no solament ajudar la gent quan està sofrint aquesta pobresa. Ambdues coses són necessàries, però és en aquesta etapa que es comença a conèixer la necessitat del canvi social. Això pot suscitar una activitat extraordinària: acció pel canvi social, esforços per combatre els sistemes i potser per canviar els governs, compromisos polítics, campanyes de tot tipus. Alguns se senten *paralitzats*: què es pot fer contra el sistema? No hi ha res a fer per aconseguir un canvi estructural. Què es pot fer a la Bretanya sobre les estructures mundials i polítiques que engendren la pobresa? Alguns se senten completament paralitzats quan hi pensen. Altres, en canvi, se senten més actius. Aquesta és, al meu criteri, la segona etapa. Aleshores es verifica una lluita a l'interior de la persona.

3.- *Ara arribem a la tercera etapa*: és difícil de trobar-li un nom. Essencialment comença quan es descobreix que *els pobres han de salvar-se ells mateixos*, que arribaran a assolir-ho i que vertaderament no tenen necessitat, per fer-ho, ni de tu ni de mi. Espiritualment és l'etapa en què hom es posa amb humilitat al servei dels pobres. Abans d'arribar en aquesta etapa, tendim a creure que podem o hem de resoldre els seus problemes. Nosaltres, els europeus, membres d'organitzacions d'assistència, burgesos conscienciats, tal vegada l'Església, els dirigents, ells sols o amb altres, hem de resoldre aquests problemes dels pobres. Veiem, en els pobres, "persones en necessitat", com diem amb freqüència. Cal anar vers ells i socorrer-los, perquè ells no poden sortir del seu estat. Es possible que la idea dels que anem a ensenyar-los a fer quelcom, sigui de conduir-los a cooperar amb nosaltres. Tendim a tractar els pobres com a pobres, com a éssers incapacitats.

Doncs bé, jo diria que en aquesta tercera etapa es verifica un *shock* quan, potser per graus, ens adonem que els pobres saben millor que nosaltres què han de fer i com han de fer-ho. Són perfectament capaços de resoldre els problemes d'estructures i els problemes polítics. De fet en són més capaços que tu i que jo. Descobrim a poc a poc que el canvi social no pot venir d'enlloc més que dels pobres, dels treballadors, del Tercer Món. Essencialment he de seguir la seva escola, l'escola de la saviesa dels pobres. Ells saben de debó quines coses s'han de fer: són ells, únicament ells els que efectivament poden salvar-me. El que jo necessito sols poden donar-m'ho ells. Aquesta és la qüestió; no que jo tingui coses que solament jo els puguí donar.

Tal vegada aquest descobriment, en termes espirituals, doni lloc a una *crisi*. Ultra això, pot desembocar en una conversió molt profunda. Jo mateix vaig arribar-hi per un treball de pastoral després d'un doctorat de teologia a Roma. Em creia que tenia respostes per a tot: i a poc a poc vaig anar-me adonant, tanmateix, que no sabia res i que persones sense instrucció, la gent pobre i senzilla aparentment, a qui havia de parlar amb molta senzillesa, sabien millor que jo què significa la íe. Sabien millor que jo, per exemple, quines coses havien de canviar a Sudàfrica i com s'havia de fer. Vaig haver de convertir-me.

Descobrim que els pobres són l'instrument elegit per Déu, i no jo. "Els pobres, àdhuc, són el Poble de qui Déu es vol servir en Crist per a salvar-nos a tots de la follia d'un món en el qual tants homes moren enmig de tanta riquesa." Això pot fer-nos copsar com és de gran l'acció de Déu i la intensitat de la seva presència en els pobres. Ells no poden ser més el nostre objecte de compassió. No és que nosaltres vegem el rostre de Crist en els seus sofriments, sinó que descobrim Déu mateix en els pobres: Déu que em serveix, Déu que ens salva, Déu actuant i parlant-nos avui.

La temptació en aquest tercer estadi és el *romanticisme*. Fer romanticisme sobre els pobres, sobre la classe obrera, sobre el Tercer Món. Així que acabem de fer aquest descobriment, tendim a posar els pobres sobre el pedestal: els pobres, el Tercer Món, potser les classes obreres. Podem arribar a situar-nos en una posició tal que, si algú és pobre i fa alguna afirmació, aquesta la prenem com a veritat infal·lible. O si algú ve del Tercer Món, tots l'hem d'escotar simplement perquè ve del Tercer Món. I tot allò que facin ha d'ésser correcte. Tot això és romanticisme i no té cap sentit. Per altra banda, és un tipus de "niciesa" romàntica que en certa manera tots necessitem en aquest estadi. Mentre sapiguem el que estem fent, no crec que sigui necessàriament res de dolent. Però al final d'aquest tercer estadi pot arribar a suposar-nos un problema. És probable que arribem a una crisi de desil·lusió, perquè la gent del Tercer Món o els pobres en general no encarnen aquesta heroica imatge que teníem d'ells. Alguna cosa ens ha fallat. No hem entès bé el problema estructural. Això no vol dir que els pobres en si, pel fet d'ésser pobres, siguin diferents de qualsevol altre ésser humà. Tenen els seus problemes i defectes, com les altres persones.

4.- *Això em porta al quart i últim estadi.* Aquest estadi que estic suggerint se centra sobre l'experiència de solidaritat, de *solidaridad real* amb els pobres i oprimits. I crec que el començament real d'aquest estadi del nostre desenvolupament espiritual és la desil·lusió i la decepció que experimentem en descobrir que els pobres no són allò que, romànticament, pensàvem. Ho sostinc. No estic dient que no siguin els instruments elegits per Déu. Ho són. Tot això continua essent veritat. Però són éssers humans. S'equivoquen, a vegades són egoistes, a vegades els falta dedicació, donació als altres, potser malversen els diners o són, algun cop, irresponsables. A voltes, influenciats per la classe mitjana, tenen les seves mateixes aspiracions i alguna vegada creuen en la propaganda i potser no tenen la justa línia política. És possible que alguns siguin poc polititzats. A desgrat de tot, puc i he d'aprendre molt d'ells. A desgrat de tot, solament els pobres i els oprimits poden efectuar el canvi social. Es qüestió simplement de passar del romanticisme respecte als pobres a un realisme honrat i genuí; aquest és l'únic camí que ens cal seguir en el quart estadi. Parlo de l'estadi de solidaritat real.

La solidaritat real comença quan *deixa de ser una qüestió del nosaltres i ells*. Fins ara ho he descrit tot en aquests termes (nosaltres i ells) perquè aquesta és la manera com ordinàriament ho experimentem. Àdhuc quan fem romanticisme sobre els pobres i veiem en ells herois extraordinaris, posant-los sobre un pedestal, continuem distingint-los a ells de nosaltres: una fossa profunda ens en separa. La veritable solidaritat comença quan descobrim que tots tenim defectes i punts febles. Poden ser diferents d'acord amb els diversos ambients socials i les distintes condicions socials, i és possible que tinguem diferents rols a jugar; però *tots hem escollit d'estar del mateix costat, contra l'opressió*. "Ja sigui que estiguem a Europa o a Sudàfrica, que siguem blancs o negres, provinents de la burgesia o de la classe obrera, tots podem estar del mateix costat, contra l'opressió, àdhuc essent ben conscients de les nostres diferències". Podem treballar i lluitar

conjuntament contra l'enemic comú, contra les polítiques i els sistemes injustos, sense que mai ens considerem els uns als altres com a inferiors o superiors, respectant-nos mútuament àdhuc reconeixent els límits dels nostres condicionaments socials. Aquesta experiència -i és una experiència de solidaritat amb la causa de la justícia de Déu- pot convertir-se espiritualment en una experiència de solidaritat amb Déu en Jesucrist. És així com es resolen els nostres problemes: relacions amb els altres, sentiments de superioritat, de culpabilitat, visió romàntica.

Mitjançant això, ens obrim a Déu, als altres, a la causa de Déu per a la justícia i la llibertat.

Aquí es troba un ideal altíssim i seria una il·lusió d'imaginar-se que podem obtenir-ho sense una llarga lluita personal que ens farà passar per diverses etapes: nits fosques, crisis, combats, shocks, desafiaments.

Les quatre etapes que acabo de descriure no tenen cap mena de rigidesa: no s'han de superar exactament una darrera l'altra. Totes estan barrejades, Però he presentat aquest model amb l'esperança que la nostra actitud envers els pobres romanguí sempre oberta a un progrés continu. L'única vertadera desgràcia per a tots nosaltres consistiria a **quedar-nos bloquejats** en qualsevol lloc al llarg del camí. Si així fos, no podríem comprendre els que ens precedeixen. Si no tenim en compte que es tracta d'una marxa, tampoc no comprendrem aquells qui encara es troben al començament. Cal que compreguem que l'Església i nosaltres mateixos avancem d'acord amb un procés, un desenvolupament espiritual, un creixement, una lluita. Tots hi estem implicats i cal que ens ajudem i ens donem suport els uns als altres. Tant de bo que treballem a favor d'aquest procés, que ens estimulem i continuem la lluita dins de nosaltres mateixos: aquesta és avui l'única manera d'apropar-nos a Déu i ésser salvats.

LA FE QUE ES REALITZA EN LA JUSTÍCIA

Peter-Hans Kolvenbach

Us dono les gràcies, primer, d'haver-me acollit entre vosaltres. Em va alegrar molt de rebre la vostra invitació perquè tenia un gran desig de conèixer la Missió Obrera, no solament des de fora sino també -encara que dos dies no siguin suficients- des de dintre.

Voldria portar-vos en primer lloc la salutació i crec que també, les pregàries del Pare Arrupe. El vaig poder veure just abans de marxar i sabent l'apreci que ell ha tingut sempre per la Missió Obrera, li vaig dir que passaria un dia amb vosaltres a Lanzo. Com sabeu, desgraciadament per nosaltres a la Cúria, el P. Arrupe no reacciona pràcticament gens. Ens fa la impressió que comprén però que no és capaç, de fer-nos cap signe ni tan sols amb les mans, o amb un somriure. Però estic segur que porta aquestes jornades de Lanzo, dins del seu cor.

No he vingut pas a Torí per dir-vos que la vostra missió dins l'Església i pel Poble de Déu és important. Ja ho saben prou. Des de la C.G. 32.ª no és només el vostre grup sinó tota la Companyia que assumeix i reconeix la tasca, la dimensió de la promoció de la justícia de la qual a Europa sou els pioners, els representants més significatius i més visibles. Voldria demanar-vos, encara que no estigui prou capacitat per a donar-vos consells gaire exactes sobre el futur d'aquesta Missió Obrera a Europa, la fidelitat a la intuïció inicial que és la de viure al cor del món obrer i amb els més pobres, de córrer el risc de viure amb ells, del compartir, de la solidaritat amb ells. Tot i reconeixent -i sense minimitzar-les- grans evolucions econòmiques i socials en el món obrer i popular d'Europa, tanmateix en tots aquests canvis, la Missió Obrera manté el seu estil d'actuar: estar amb, viure amb, compartir la vida, les condicions d'existència, de precarietat, d'explotació i d'inseguretat que continuen idèntiques.

Voldria fer-vos, aquí davant vostre, ben senzillament, un resum perquè hi teniu dret, sobre la situació de la Companyia, d'avui, davant el famós Decret 4 de la C.G. 32.ª. No parlo sols d'Europa sinó de tota la Companyia.

És veritat -i això pot resultar una mica sospitos!- que el Decret 4 ja no topa amb la resistència que va suscitar fa deu anys. Alguns Provincials m'han dit que no estan contents del tot en veure que, després que la C.G. 33.ª va parlar de l'amor preferencial pels pobres, els Jesuïtes es reconeixen amb relativa facilitat, d'una manera o altra, en aquest amor preferencial pels pobres, considerant pràcticament com a pobres tots aquells als quals manca alguna cosa; i a quin home no li manca alguna cosa? Potser que en parlar d'integració (el mot es troba a la C.G. 33.ª), en dir que no sols determinats membres de la Companyia, sinó que totes les obres de la Companyia s'han d'integrar en aquesta missió de la promoció de la justícia en nom de l'Evangeli, alguns jesuïtes han cregut que això ja estava fet, i en canvi es tracta d'una feina extremadament dura i que encara està per fer. Cal reconèixer -he interrogat a molts explícitament sobre aquest punt- que avui dia tots estan convençuts que la promoció de la justícia és present en la consciència de tots els jesuïtes; fins i tot si la pràctica no correspon a la idea, tots saben que avui ja no és possible de prendre una decisió dintre la Companyia, o bé obrir una casa, o bé tancar-ne una altra, o bé renovar, o bé deixar les coses tal com estan, sense tenir en compte la promoció de la justícia. I puc dir en la mesura en què estigui informat

que això es fa. Cal dir que l'Església, en aquest punt, ha fet un progrés enorme. El papa Joan Pau II, durant els seus viatges pastorals, parla un llenguatge molt més fort que el Decret 4 que en aquells moments semblava extremadament provocador. El discurs d'Edmonton al Canadà, la carta recent a l'episcopat brasiler, sense parlar de les homílies a Colòmbia, parlen un llenguatge extremadament clar i cap jesuïta no es pot sostreure a aquest llenguatge.

Cal reconèixer també que la veritable inspiració del Decret 4 apareix avui més clarament dins la Companyia. He de reconèixer -alguns testimonis aquí presents ho poden confirmar- que durant la C.G. 32^a jo estava bocabadat, ja que venia del Pròxim Orient, i em vaig trobar amb una problemàtica de la qual mai no havia sentit parlar. Ni la paraula "promoció de la justícia", ni res que s'hi assemblés m'era conegut, i en canvi, nosaltres vivíem en la misèria d'Egipte, i en situacions extremadament precàries en d'altres països del Pròxim Orient. I potser, crec jo, que quan es reuní la C.G. 32^a la Companyia estava unilateralment orientada cap a tasques tradicionals; per a fer canviar aquesta situació calia exagerar en direcció contrària cosa que hom feu alegrement. Molts, després de la C.G. 32ª tenien la impressió que la Companyia estava pràcticament dividida en dos sectors de treball, és a dir el sector de la promoció de la justícia que tenia el futur, i el sector del treball tradicional, el qual estava condemnat a desaparèixer. Encara avui hi ha Províncies on les tensions d'aquesta mena existeixen entre els dos sectors, com si la Companyia no pogués fer les dues coses al mateix temps. Però en el conjunt de la Companyia es té veritablement consciència que qualsevol tasca que el Senyor ens confii ha d'estar profundament marcada per la promoció de la justícia en nom de l'Evangeli. (...)

Avui hi ha una tendència a reemplaçar la "promoció de la justícia" per "l'amor preferencial, ni exclusiu, ni exclouent pels pobres". (cf. Dt. 1 de la C.G. 33, n° 48: "un amor, que com el mateix amor de Crist, no exclou ningú i ningú no està lliure de les exigències d'aquest amor"). Els documents més recents de la Santa Seu, particularment les reaccions sobre la teologia de l'alliberament, ho concentren tot al voltant de l'amor que el manament nou de Crist exigeix. Sens dubte que és el llenguatge més fort que l'Església pugui pronunciar en nom de l'Evangeli.

El manament nou diu, d'antuvi, que hem d'estimar com Déu estima. Déu ens ha estimat el primer, gratuïtament, de cap manera quan erem interessants per a ell, sinó quan erem pecadors. Treballar en medis obrers i populars, en medis pobres, ésser solidaris amb ells, no és mai interessant, és més aviat desesperant i això ens fa perdre, com ho preveia el P. Arrupe en el moment d'acceptar el decret 4, totes les nostres relacions influents i interessants.

Nosaltres som fets així, que sense la conversió del nostre cor per l'àgape de Déu, la mateixa opció preferencial pels pobres pot ser en el fons una empresa egoista, la manipulació de la misèria de l'altre per al nostre profit o per a glòria nostra. Si saludeu aquells qui us saluden, quin mèrit teniu? Es Pau qui en un himne ben conegut declara que la filantropia més generosa és vana si no poua contínuament de l'Àgape.

Aquest manament nou, que trasbalsa radicalment les nostres perspectives en canviar la pregunta "qui és el meu proïsme?" per "com ser proïsme de l'altre?", aquest manament ens fa descobrir uns nous pobres, ens obre els ulls a les noves situacions de pobresa que les societats engendren. Potser és una realitat en aquests dies ara que la Missió Obrera s'ha d'adreçar cap a d'altres persones del medi obrer o popular, l'estranger, el quart món, els marginats, els deixats de banda fins i tot pels sindicats. En general el manament nou

s'oposa a tota exclusivitat, perquè en cada home -i no solament en el pobre que la nostra cultura, religió o ideologia vol considerar com a tal- hi ha un valor ("el Pare ens espera en ell") que no pot dependre de la meua manera d'estimar. De vegades per donar tot el seu vigor al decret 4 de la C.G. 32^a, n'hi ha que limiten la promoció de la justícia només als pobres que són víctimes de l'opressió i de l'explotació i consideren els refugiats, els disminuïts psíquics, els orfes, els drogats i els presos com fóra del camp apostòlic de la promoció de la justícia, i que pertoquen més aviat a l'assistència i a l'ajuda caritativa. Sens dubte, una cosa és englobar a no importa qui o que en el terme "pobre", amb el pretext que a cada home, fins i tot al més ric, li manca sempre quelcom; i una altra, discernir formes de veritable pobresa espiritual i material i de sospesar davant el Senyor del manament nou, conjuntament, la forma concreta que cal donar a l'àgape, ara i aquí, d'acord amb les urgències del barri i els límits i qualitats de cadascun de nosaltres. Qui refusa aquesta obertura a les noves necessitats per una fidelitat a la missió de fons, qui refusa aquesta disponibilitat, mor i és condemnat a mort.

El manament nou exigeix també en fi, el do de la persona. si només donem les nostres coses, no hem donat res. Cal donar la vida com ho va fer Crist. D'aquí la importància de la trobada personal, limitada, però l'única eficaç. Aquest és el llenguatge bíblic més fort que l'Església pugui emprar. Malgrat les diverses opinions sobre aquest punt, l'amor preferencial pels pobres, com a expressió del manament nou, no ha suavitzat de cap manera el decret 4, per més que, equivocadament, alguns membres de la Companyia creguin que d'aquesta manera és menys exigent, més "religiós" i menys amenaçador. El contrari és veritable. No obstant això em sembla que cal mantenir la promoció de la justícia. Al pare Arrupe li agradava repetir: "No es pot fer justícia sense amor. I no podem arrancar-nos de l'amor quan lluitem contra la injustícia, ja que la universalitat de l'amor és per Crist un manament que no té cap excepció". Com que la proclamació de la fe és inseparable, des del principi de la Companyia de la promoció de la justícia, de la mateixa manera, amor i justícia no han de separar-se. De cap manera per raons de bellesa conceptual o per protegir l'un de l'altre. La justícia ens impulsa vers la realitat, molt arran de terra, on manca allò que és degut a l'home per ésser home, vers el domini de la realitat socio-econòmica de l'home, on tan sols la ideologia marxista sembla dir la paraula justa. En nom del seu realisme l'ús de la paraula "justícia" no permet d'escapar-se dels problemes concrets i reals del nostre temps, problemes que hom atribueix massa fàcilment a les estructures fatalment injustes de la nostra societat, mentre que provenen d'una llibertat humana que hom usa injustament. Al realisme de la injustícia ha de correspondre el realisme de la promoció de la justícia, una justícia de cap manera reivindicada per un profit personal, sinó en nom de l'Evangeli d'amor per l'altre, preferentment per l'altre amenaçat, víctima d'injustícia i sense veu. Allò que en el moment d'escriure el decret 4 podia quedar poc clar, ha esdevingut més obvi en la pràctica i en l'experiència, és a dir el lligam intrínsec entre la *justícia socio-econòmica* amb tot els drets de l'home que evoca i comporta, la *justícia de l'evangeli* per la qual Crist mort i la *justícia de Déu, en el sentit paulí*, que transformant el nostre cor funda tota justícia humana.

© *Cristianisme i Justícia*, Roger de Llúria 13, 08010 Barcelona
T: 93 317 23 38; Fax: 93 317 10 94
espinal@redestb.es; <http://www.fespinal.com>